

גליון רסה
מרתת מטות מסעי תשע"ח
בכל עניני הגליון - 0527121241
לקבלת העלון בדוא"ל -
NerYissachar@gmail.com

נר יששכר
 לע"נ מרן ראש הישיבה
 הגאון הגדול רבי יששכר מאיר זצוק"ל

משנה שחר שכיח
ממשנתו של רבינו

"בזאת יתהלל המתהלל" - מעלתם של בני גד ובני ראובן

ובני גד ובני ראובן שהלכו חלוצים לפני העם במלחמה, הם זכו למעלה רמה זו, להחיל את קדושת הארץ בכלתם בה.

ביאור תוכחתו של משה רבינו לב"ג וב"ר, ומה שקבלו את תוכחתו

והנה, אף שבקשת ב"ר וב"ג בקשה רוחנית היתה, כאמור, ועיקר כוונתם היתה לזכות לקדש את ארץ סיחון ועוג בקדושת הארץ, מכל מקום בעת שבקשו בתחילה ליטול את חלקם בעבר הירדן הוכיחם משה רבינו בדברים קשים, והשווה את חטאם לחטא המרגלים, אשר הניאו את ישראל מלבא אל הארץ הטובה שהבטיח הקב"ה לישראל (לכ"ו-ה):

"ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה. ולמה תניאון את לב בני ישראל מעבר אל הארץ אשר נתן להם ה'. כה עשו אבותיכם בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את הארץ וגו'. והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון אף ה' אל ישראל"

ונראה, כי עיקר תביעתו של משה רבינו על בני גד ובני ראובן, היתה על הנוסח שבו ביטאו את בקשת קידוש ארץ סיחון ועוג, שכביכול חורו בלשונם כי לא ביקשו ארצות אלו לעצמם אלא מפני מעלתם הגשמית ובחינתם החיצונית, כאמרם **"הארץ אשר הכה ה' לפני עדת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדיך מקנה"** - ונוסח בקשתם מורה כי עיקר דאגתם היא על קנייניהם הממוניים ותועלת צאנם ורכושם, ועל נוסח זה שבו ביטאו את רצונם הוכיחם משה רבינו בדברים קשים כגידיים.

וכבר נתבאר במאמרינו כמה פעמים (לפי שלח תשי"ח, תשי"ח) כי עיקר חטא המרגלים ושולחיהם היתה במה שביקשו לכבוש את הארץ בדרך טבעי ובתכסיסי המלחמה הארציים, ומטעם זה ראה משה רבינו בדבריהם ענין המשך לאותו החטא, ומפני כן המשיך משה רבינו את בני גד ובני ראובן כממשיכי דרכם של המרגלים - מבקשי הארץ בבחינה החיצונית לאמר **"כה עשו אבותיכם בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את הארץ"**.

ואמנם, אחר שהוכיחם משה רבינו בדברים נכוחים, תיכף שבו בני גד ובני ראובן וקיבלו את תוכחתו, ונגשו אל משה רבינו להבהיר את עוצם כוונתם הטהורה בבקשתם זו, שאין הם נוטים אחרי דרכם של המרגלים כלל, אלא מבקשים להוסיף ולקדש את ארץ סיחון ועוג בקדושת ארץ ישראל, וכמו שנתבאר בפסוקים שאחר זה:

"ויגשו אליו ויאמרו גדרת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו. ואנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל עד אשר אם הביאנם אל מקומם וישב טפנו בערי המבצר מפני ישיבי הארץ"

ודע, כי לשון **"ויגשו"** מורה בכל מקום על קרבה נפלאה שאין בה שום דבר החוצץ ומפריד בין הניגשים, וכמאמר הכתוב **"אחד באחד יגשו - ורוח לא יבוא ביניהם"** (איוב מא ט). ובני גד וראובן אחר שהוכיחם משה רבינו, שבו והתקרבו בקירוב הדעת למעלתו של משה רבינו, ולא זו בלבד שלא התוכחו עם משה לאמר **"לא חטאנו"**, אלא עוד קבלו את דבריו וביטלו את דעתם בביטול הגמור לדעתו של משה רבינו, ומסרו נפשם והעמידו עצמם הכן לעבור חלוצים לפי העם בכל מהלך כיבוש הארץ, שהם יהיו המעוררים תחילה בכל מלחמות ה' לזרז את העם בכיבוש וקידוש כל חלקי הארץ הטובה, ודבקו עצמם לדבריו של משה רבינו שציווה את ישראל שלא יראו ולא יחתו ישראל מגויי הארץ בבואם לכבושה, ומתוך כך זכו למעלת קידוש ארץ סיחון ועוג עוד בטרם נתקדשה הארץ, וזכו להיות מקדשי כל הארץ בהליכתם בה, כאמור.

מעלת בני גד ובני ראובן לעתיד לבא

מעלה רמה השיגו בני ראובן וגד בזה, בעת שנתקשרו בדעתם לדעתו של משה רבינו, וקבלו על עצמם למסור את נפשם על כיבוש הארץ, שכן רק שבטים אלו זכו לקבל את ירושתם מידי משה רבינו עצמו - ולא כשאר שבטים שלא זכו לנחול את הארץ אלא על ידי יהושע בן נון.

ומעלה נפלאה זו, שורשו הוא מה שגבר על הנטייה החמרית והחיצונית של קנייני הממון, לדבוק במעלות הפנימיות ובמעלת ה"דעת" של משה רבינו. וזהו תמצית דברי הנביא ירמיהו שהזייר על נסיון העושר באמרו **"אל יתהלל העשיר בעשירו"**, שעיקר נסיון העשיר הוא האם ידבק בחומר מחמת עשירו, או שיתעלה ויתרומם מעל לקנייניו עד שישגי את מעלת ה"דעת", וכמו שממשיך הנביא ומפרש **"כי אם בזאת יתהלל המתהלל - השכל וידוע אותי"**, ובזאת ודאי ראוי העשיר להתהלל, באם ישיג מתוך עושר את מעלת ההשכלה והדעת - והם המה אותן הבחינות הפנימיות שזכו להם בני גד ובני ראובן, שהתעלו ודבקו במשה רבינו ובעדו, עד שעשו ראויים להיות ראש חלוצי בני ישראל להכנס בארץ ולקדשה, ואף נחלתם שבחוץ לארץ נתקדשה מחמת מעלה זו שהשיגו.

חובת העשיר להשיג את ידיעת ה' מתוך עשירו ובזאת יתהלל

"כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשירו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי" (ירמיהו ט, כב).

"שני עשירים עמדו בעולם - אחד מישראל ואחד מאומות העולם, קרח מישראל והמון מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם, למה שלא היה מתנתן מן הקב"ה, אלא חוטפין אותה להם. וכן אתה מוצא בבני גד ובני ראובן - שהיו עשירים והיה להם מקנה גדול וחבבו את ממונם וישבו להם חוץ מארץ ישראל, לפיכך גלו תחלה מכל השבטים שנה' (ד"ה א ה) ויגלו לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה, ומי גרם להם על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל קנינם. מנין, ממה שכתוב בתורה ומקנה רב היה לבני ראובן וגו'" (במדבר ט, כב).

דקדוק לשון הפסוק **"אל יתהלל העשיר בעשירו"** מורה, כי יש מקום לעשיר להתהלל, אך לא בעשירו **"כי אם בזאת יתהלל - השכל וידוע אותי"**, ומבואר כי ההנהגה הראויה למי שזכה בעושר רב הוא להשכיל ולהתגדל בידיעת ה' - מתוך מתנת העושר שנתן לו האלקים, ואם השיג את מעלת ידיעת ה' מתוך עשירו, אזי ודאי ראוי הוא לתהילה. ועל פי זה נראה לבאר את פרשת בני גד ובני ראובן, ואת הדין ודברים שנשא ונתן עמחם משה רבינו, וכפי שיתבאר.

דין קדושת כיבוש חו"ל קודם קידוש כל ארץ ישראל

התוס' בגיטין (ח. ד"ה כיבוש יחיד) מביאים את הדין השנוי בספרי בפרשת עקב (פסי טו), שלא נתחדש דין כיבוש הארצות שמסביב לארץ ישראל - לקדשם בקדושת הארץ - קודם השלמת כיבוש כל הארץ עצמה, וז"ל הספרי:

"וירשתם גוים גדולים ועצומים מכם, ואחר כך - כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו, שלא תהא ארץ ישראל מטמאה בגלולים ואתם חוזרים ומכבישים חוצה לארץ, אלא משתכבשו ארץ ישראל תהו רשאים לכבש חוצה לארץ"

ועוד נתבאר שם בספרי, כי הכיבוש הנעשה קודם כיבוש כל חלקי ארץ ישראל, ככיבוש יחיד הוא נידון, ואין קדושת הארץ חלה ע"י ההתחייב במקומות אלו במצוות התלויות בארץ, וכן פסק הרמב"ם (פ"א מהל' תרומות ה"ח). ובביאור דין זה נראה, כי כל ענין כיבוש ארצות בחו"ל הוא מדין תוספת על הקדושה של הארץ, ולכן רק אחר שנתקדשה הארץ כולה ראויה היא הארץ למציאות ה"תוספת" ולהרחבת הקדושה אף מחוץ לגבולותיה מסיבב, אך קודם שנתקדשה ארץ ישראל בשלמותה לא שייך בה מציאות של "תוספת" על קדושת הארץ מכח כיבוש רבים, מאחר ואף קדושת הארץ עצמה לא נשלמה.

ומעתה, בעת שבאו בני ראובן וגד אל משה רבינו, ובקשו לנחול את ארץ סיחון ועוג בתורת ירושת חלקם בנחלת הארץ, הרי כללו בבקשתם דבר חידוש מופלא, שעל ידי חילוק וכיבוש ארץ סיחון ועוג תתקדש התוספת קודם שיתקדש העיקר, ואף תהא מתחלקת להם בתורת נחלת השבטים בארץ הקודש - אף שבגדי הלכות קידוש הארץ אין מציאות של כיבוש וקידוש בחוץ לארץ קודם כיבוש וקידוש כל ארץ ישראל עצמה.

קידוש עבר הירדן קודם קידוש הארץ בהוראת שעה

והנה, אף שמשמעות הפסוקים בפרשה זו מורים לכאורה שמשם רבינו נשא ונתן עמחם על דעת עצמו, ומדעתו הסכים לתת להם את נחלתם בעבר הירדן על פי התנאי, מכל מקום כבר הוכיח הרמב"ם (טו ט) מלשונות הפסוקים שמשם רבינו שאל את פי ה' בדבר זה והסכים הקב"ה על ידו, וכפי שמוכח מלשון בני גד ובני ראובן שאמרו **"את אשר דבר ה' אל עבדיך כן נעשה"** (לכ"ו א).

ונמצא, כי קדושת ארץ סיחון ועוג - הוראת שעה היתה, ושלא כפי משפטי קידוש הארץ, אלא שמתוך שהכיר משה רבינו בטהרת כוונתם של בני גד ובני ראובן, והבין כי כל מה שביקשו נחלה בעבר הירדן הוא משום שבקשו להגדיל ולהרחיב את גבולות הקדושה - עוד בהיותם בחוץ לארץ, לכך שאל מאת הקב"ה על כך והסכים לדעתם שיתקדשו ארצות אלו בתורת כיבוש הרבים, ולא יהיו נידונים ככיבוש יחיד, ותהא קדושת הארץ חלה עליהם מיד.

ומאחר וב"ר וב"ג בקשו לפתוח במצוה רבה זו, ולקדש את עבר הירדן בקדושת ארץ ישראל - לכך זכו עוד למעלת **"כל חלוץ למלחמה לפני ה'"**, ועל ידם נתקדשה ארץ ישראל בכניסתם לכבושה, ובני גד ובני ראובן הולכים בה בראשונה, ועל ידם נקבעה עיקר קדושת ארץ ישראל, וכמו שדרשו חז"ל בספרי על הפסוק **"בבאכם אל הארץ"** (לעיל טו יח) שעצם ביאת הארץ מקדשתה - לענין חיוב חלה - אף קודם שכבושה כולה. ונמצא שמעלת בני גד ובני ראובן ההולכים בראש המחנה למלחמה, היא היתה מעין מעלתו של אברהם אבינו ע"ה שכבש את הארץ על ידי הלכתו בה שנה' **"קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה"** (בראשית יג, יז),

אליבא דהלכתא

האם מותר לעושות קיטנה בתשעה באב לגבות כסף על כך

מסיח דעתו בכך [ואף אם מלאכה זו דורשת רכיבו מימי נראה דשרי אם אינו לוקח זמן רב, וכעין זה כתב בשו"ת מהר"ם שיק (אוי"ח סי' רפח) ששוחט שיש לו סכין בידו מערב תשעה באב יכול לשחוט בלי בדיקת הריאה (ולא יבדק ברכת השחיטה) דשחיטה מנד עצה נעשית ברע והוי כמלאכה שאין בה טורח].

ובגדר המלאכה האסורה התבאר בפוסקים שאפי' מלאכה מועטת כל שלוקחת מעט זמן אסור לעשותה בתשעה באב, ומטעם זה כתב **בערוה"ש** (סעי' כא) שאסור להציע מיטות או לכבד את הבית [ולענין קופול תולית שלא קופלו בשבת, עי' בשאלת רב (ח"ב פליג אות לה) שמותר לקפל את התולית, אמנם בלח דבר יום ביומו כ' שרבי אהרן ממעלות זצ"ל לא היה מקפל תוליתו במוצאי שחל בו ט"ב אלא עד למחרת לאחר חצות]. וכ"כ **ביוסף אומץ** (סי' תתפג) שצריך להיזהר שלא לשטוף את הכלים שנשארו משבת עד חצות היום, וכ"כ **בשו"ת אור לציון** (ח"ג כפ"ט תשרי יד) שקודם חצות אין לרחוץ כלים שאינו צריך להם, ועי' **בשמעתתא דמשה** (עמ' תלה) שהביא מהגר"מ **פיינשטיין** זצ"ל שאסור לרחוץ כלים אם אינו צריך להם בתשעה באב, ועי' **בשו"ת מחזה אליהו** (סי' פג) משי"כ בזה [ועי' בפמ"ג (אי"א יא) שאף כשהותר רחיצה לא הותר אלא בצונן שאינו נהנה אך לא בחמין, אמנם מסתימת הפוסקים והמשי"כ שלא הביאו דבריו נראה דלא נאסר הדבר, וכ"כ בכה"ח (סי' מ) שסתימת דברי הפוסקים משמע שאין חילוק כיון שאינו מכוון לרחיצת ידיו אלא לרחוץ אותו דבר, ומי"מ אם אותו דבר אי"צ רחיצה בחמין יש ליהדר לרחוץ בצונן, והיה ברחיצת תעוקות מטיטעם הדיו כן].

ולפי"ז לכאוי' אותם העושות קיטנה בתשעה באב אסור להם לקחת כסף על כך דיש בזה משום איסור עשיית מלאכה, ואף אם עושים את הקיטנה אחר חצות היום מי"מ הלא אינם רואות סימן ברכה מכסף זה.

ז. נתינת הכסף בהבלעה

והנה יש המורים שכיון שההורים צריכים לצום, ועושות הקיטנה מסיעות להורים לצום, מותר לעושות הקיטנה לקחת על כך כסף, כיון שהוא לצורך מצוה. אלא שיש לדון בזה שהרי **השו"ע** (שו"ת טו) הביא שנחלקו הפוסקים האם מותר להשכיר בשבת חזנים להתפלל, וכתב **המשנ"ב** (סי' כג) שאף לדעת המתירים אינו רואה בכך סימן ברכה. הרי שאף לצורך מצוה אין רואים סימן ברכה.

אמנם עי' **ברמ"א** (ס"ט) שכתב שאם שכרו את החזן לשנה או לחודש לכו"ע מותר, ומשמע מדבריו שבאופן זה אין חשש שלא יראו סימן ברכה, וכן משמע מדברי **שו"ע הרב** (סעי' יא) שכתב שהמנהג להקל אלא שאינו רואה סימן ברכה, אך אם שכרוהו לחודש או לשנה שיתפלל גם בחול הרי זה שכר שבת בהבלעה ומותר לדברי הכל. אמנם עי' **בערוך השולחן** (סעי' יב) שמבואר מדבריו שאף כשולקחים בהבלעה אין רואים שכר שבת.

ולפי"ז באופן שעושות הקיטנה עושות פעולות קודם תשעה באב [נקיית חומרים לקיטנה, הכנת אוכל, ניקוי מקום הקיטנה וכדומה] יש לדון שנחשב להבלעה, ואז הדבר תלוי במחלוקת האם באופן זה אין רואים סימן ברכה.

ז. נתינת הכסף דרך מתנה

ומ"מ פעמים רבות אין מציאות של הבלעה [כגון ששומרים על ידיים קטנים מאוד שלא צריך לקנות להם חומרים או להכין להם אוכל], ויש לדון האם יש אופן שבו אפשר לקחת כסף על הקיטנה.

והנה בהלכות שבת מצאנו **במשנ"ב** (שי"ט סי' טו) שכתב בשם **הפמ"ג** (שם משב"ז סק"ד) שאף כשאסור ליתן שכר מ"מ אם הוא נותן דרך מתנה שרי, ועי"ז כתב בתורת המועדים (שם הע' כז) בשם **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל שכשעושים קיטנה בתשעה באב אסור לקחת עי"ז כסף כמו בחוה"מ, ולכן יתנו את הכסף בתורת מתנה [ועי' דב"י הוא חידוש גדול לומר שאף כשנתבעים כסף על הקיטנה אפשר לומר שדב"י נחשב כמתנה].

אלא שיש לדון בזה, דהתבאר **במג"א** (סי' סא) שאסור לשלוח דורון לחבירו בתשעה באב דזהו בכלל שאילת שלום, וכן פסק **המשנ"ב** (סי' סא) ואי"כ כיצד יועיל לתת את הכסף במתנה [וכפ"י לא יועיל אף שההורים יתחייבו לשלם אחר תשעה באב, דעי' בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סי' יג"ל) שכתב שכשם שאסור לשלוח דורון לחבירו כך אסור אף להבטיח לאחד שישלם לו דורון אחר התענית כיון שאף זה בכלל שאילת שלום].

ומה שיש לדון שיתכן שבאופן שאינו נותן את המתנה בתור התקרבות אין בזה איסור של נתינת מתנה, וכע"ז כתב **בשו"ת התעוררות תשובה** (ס"ט) שמוותר לשלוח אוכל לחבירו בתשעה באב כדי שיהיה לחבירו מה לאכול במוצאי ט"ב כיון שאינו בתורת התקרבות ורעות אלא בתורת צדקה, וכ"כ **הב"ח** (דברים אות כד) ו**כנה"ח** (סי' צא) שמטעם זה מותר לשלוח מתנה לעני ובפרט אם הוא ת"ח [אלא שהוסק בשו"ת התעוררות תשובה שלפ"ז מה שעשים מענינים מתובלים ושולחים לאחרים זה אסור דזה היה בכלל דורון לחבירו], ולפי"ז יש לדון שנתינת כסף בתורת מתנה כשאינו בא בתורת התקרבות ורעות אלא לצורך תשלום אין בזה איסור נתינת מתנה, וכפי שהורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

נכתב ע"י הרב מ. י. פ. שליט"א

מדור זה נכתב לעיון בלבד ואין לסמוך עליו הלכה למעשה

א. מקור איסור עשיית מלאכה בתשעה באב

במשנה בפסחים (נד, ב) מבואר שמקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין, מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין, ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים, רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם. וכתב **הרע"ב** (פסחים פ"ד מ"ה) שהטעם הוא כדי שלא יסיחו דעתם מאבילות, והו"ד **במג"א** (תקנ"ד, כז). אמנם **בתרוה"ד** (יא, קנ) כתב שהטעם הוא משום עינוי, וכעין המבואר **בגמ' בתענית** (ג, ב) שלעולם יעשה אדם עצמו כתלמיד חכם כדי שיתענה, ופי' רש"י עינוי הוא להם שהיו בטלים מהמלאכה, ועי"כ כל מלאכה בין יש בה טורח בין אין בה טורח וגם מלאכה הדיוט אם יש בה שיהיה קצת שמשתעשע בה אין לעשותה מתשעה באב מפני שעי"ז מתבטל מעינוי.

ב. אינו רואה סימן ברכה

עוד התבאר **בגמ' בתענית** (ג, ב) רבי עקיבא אומר כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם, וחכ"א כל העושה מלאכה בת"ב ואינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה. ו**בר"ף** (תענית י, ב) **רא"ש** (פ"ד סי' לו) **וטור** (סי' תקנ"ד) פסקו להלכה שהעושה מלאכה בת"ב אינו רואה סימן ברכה לעולם. ופי' **התוס'** (שם ד"ה כז) משי"א בגמ' שכל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם, כלומר באותה מלאכה שרגיל לעשות בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם.

ונחלקו האחרונים בביאור דברי התוס', **האר"ר** (סי' תקנ"ד סי' כז) ביאר בשם **ספר התניא** (סוסי"ט) שכוונת התוס' שאינו רואה סימן ברכה מאותן המעות שמרויח באותו מלאכה [ועי' ברש"י (מגילה כו, ב) ד"ה אינו רואה] שכתב לגבי המוכר ש"ת שאינו רואה סימן ברכה [שאותן הדמים]. אך **במחצה"ש** (סוסי"ט כז) ב"י שכוונת התוס' דאפי' עושה מלאכה זו בשאר ימות השנה אינו רואה סימן ברכה גם ממלאכה שעושה בשאר ימות השנה [ונבאט"ש שכן נראה לדייק משלון הגמ' שכתב שאינו רואה סימן ברכה "לעולם", וכן גרסו הגרי"ף (תענית י, ב) **הרא"ש** (פ"ד סי' לו) ו**הרמב"ם** (תענית י, ה), אמנם עי' **בשו"ע** (סעי' כד) שכתב שאינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה, ולא כתב ילעולם ומשמע כדברי מחצה"ש, ועי' **בחת"ס** (על השו"ע סוסי"ט תקפ"ה) משי"כ בה].

ובמשנ"ב (סי' ס) ב"י כמשי"כ **האר"ר** שאינו רואה סימן ברכה היינו מאותם מעות שמרויח מאותה מלאכה [ועי' **במשנ"ב** (תרצ"ג, ד) שהביא מחלוקת לענין העושה מלאכה בפרים שאינו רואה סימן ברכה, האם הכוונה שלא ירויח ממלאכה זו, או שהכוונה שיפסיד מעות ממלאכה זו, ועי' **במשנ"ב** (סי' רמ"ב) שכתב לענין מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה שאינו רואה סימן ברכה, שהכוונה היא שאף אין ירויח מעות מאותה מלאכה יפסיד כנגדו במקום אחר].

ג. עשיית מלאכה ביום, ולאחר חצות

והנה השו"ע (תקנ"ד, כב) פסק שמקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב, עושין, ובמקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין. ובכל מקום ת"ח בטלים, וכל הרוצה לעשות עצמו תלמיד חכם לענין זה עושה. וכתב **הרמ"א** (ס"ט) דלא נהגו באיסור מלאכה כי אם עד חצות, ונהגו להחמיר עד חצות בכל מלאכה שיש בה שיהיו קצת, אפילו מעשה הדיוט, אבל דבר שאין בה שיהיו, כגון הדלקת נרות או קשירה וכדומה, מותרת.

וכתב הביה"ח (ד"ה במקום) בשם **המטה יהודה** שכיום מנהג כל ישראל בכל מקום שלא לעשות מלאכה, וביאר שכונתו שעד חצות נהגו שלא לעשות מלאכה אך אחר חצות עושים מלאכה [אמנם עי' בחי"א (קלה טו) ו**בקיבוץ שו"ע** (סי' קכד סי' טע) שכתבו שמכל מקום ראוי לכל ירא שמים להחמיר על עצמו שלא לעשות מלאכה כל היום, כדי שלא יסיח דעתו מהאבילות. ומכל מקום לא ימנעו בעסקיו, כדי שלא יסיח דעתו מהאבילות, ולכאוי' ממה שהמשי"כ לא העתיק דין זה משמע שאין צריך להחמיר בזה, וכן הורה הגרי"ח **קנייבסקי** שליט"א (תורת המועדים על השנה הלבנה סי' תקנ"ד, עמ' קס"א הע' ח)].

עוד כתב **השו"ע** (סעי' כד) שכל העושה מלאכה בתשעה באב, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה. וכתב **המג"א** (סי' כז) דמשמע מדברי הר"ף והרא"ש והטור שאפי' במקום שנהגו לעשות מלאכה מ"מ אינו רואה סימן ברכה. וכ"כ **המשנ"ב** (סי' סט) שאינו רואה סימן ברכה היינו אפילו במקום שנהגו לעשות ואפילו לאחר חצות.

ד. עשיית מלאכה בלילה

כתב **המג"א** (סי' כב) שכיון שטעם האיסור הוא כדי שלא יסיחו דעתן מהאבילות עי"כ גם הלילה אסור במלאכה דהא גם בלילה מחויב להתאבל, וכתב דכ"כ **רש"י** (פסחים ט"ז) שבין השמשות שכל אסור באכילה ובמלאכה, וכתב דכן מוכח מסתימת הפוסקים [והקשה המג"א דרש"י **בתענית** (יג, א) כתב דבבב"ל ט' באב מותרים במלאכה ואין איסור אלא ביום ואין מפרסמין הדבר. עי"כ. הרי רש"י סותר דבריו לענין עשיית מלאכה בלילה, ועי' בשו"ת מהר"ם שיק (אוי"ח סי' רפח) שכתב ליישב דמשי"כ רש"י שמותר היינו מלאכה שאין בה טורח, ומשי"כ רש"י לאסור היינו מלאכה שיש בה טורח]. וכן פסק **המשנ"ב** (סי' מג) שגם בלילה אסור במלאכה.

ה. גדר האיסור

והנה כתב **הרמ"א** (סעי' כב) שהאיסור הוא בכל מלאכה שיש בה שיהיו קצת מלבד מלאכה שאין בה שיהיו כגון הדלקת נרות או קשירה שהותר, ובי' **המג"א** (סי' כב) שכיון שהטעם הוא משום שהאדם מסיח דעתו מהאבילות עי"כ כל מלאכה שאין בה שיהיו שרי דאין

ואף שהיו בני גד ובני ראובן בראשונים לגלות מן הארץ, מכל מקום עתידים הם בני גד וראובן להיות החלוצים בכיבוש העולם לפני מלך המשיח וכמו שנתבאר בדברי הוזה"ק בפרשת ויחי (דף ר"ל) ע"פ: **"אמר רבי שמעון, זמינן אינון בני ראובן לאגאחא תרין קרבין בגו ארעא. תא חזי, כתיב "כחי" בגלותא דמצרים, "וראשית אוני" דאינון הוו קדמאין לגבי אחוהון לקרבא, "יתר שאת" לגלותא דאשור, דמתמן גלו בני גד ובני ראובן קדמאי מכלהו, וסבלי כמה בישינ וכמה עגויין סבלו ולא תבו עד כען, "ויתר עז" לזמנא דמלכא משיחא יתער בעלמא, אינון יפקון ויגחון קרבין בעלמא ויגחון ויתקפון על עממיא, ובני עלמא ידחלון מנייהו וירתון קמייהו"**
והשכר הנפלא שעתידיים בני גד ובני ראובן לזכות בו לעתיד לבא, היא בשכר עמידתם בנסיון העושר, שעלו ונתעלו מעל הגשמיים והחיצוניות, ודבקו בפנימיות ובמעלת הדעת, ומכח עמידתם בנסיון שדבקו במעלת הדעת של משה רבינו זכו לקניין רוחני ונצחי, עד שעל ידם התקדש הארץ בתחילה, והם עתידים לכבוש את ארצות העולם לפני מלך המשיח, במהרה בימינו.
ואף אנו, אם נשכיל להשיג מעלה זו ודאי נזכה, ויהיו כל קניינינו הגשמיים מוכינים להשגת המעלות הרוחניות, לחיזוק לימוד התורה וקיום המצוות, ונזכה להכיר מתוך מתנת העושר במי שנתן לנו עושר זה, ובזאת נתחלה.